

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաբաղադրացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мусака“

ՄԱՍԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Կացի կիրակի և տօն օրերին):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լիգուով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խմբատնիքը բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր ասածը կատարվեցաւ:—Ներքին տե-
սուծիւն: Նամակ բազուկից: Նամակ Ալեքսան-
դրապոլից: Նամակ Վլադիկովկասից: Նամակ
Ղարաբաղից: Նամակ Նախիջևանից: Ներքին լուրեր:
Արտաքին տեսուծիւն: Կ. Պոլսի մէջ պա-
տահած վերջին անցքերը:—Վալախի հեռագիրներ:
—Յայտարարութիւններ:— Բանասիրական:
Հայոց ուսումնարանների նախագիծ:

ՄԵՐ ԱՍԱԾԸ ԿԱՏԱՐՎԵՑԱԻ

Կ. Պոլսի հայ ժողովուրդը, ինչ-
պէս հաղորդում է ուսաց «Բո-
լոս» լրագրի թղթակիցը, երե-
ւում է թէ հասկացաւ որ թիւր-
քաց արտաքին գործերի միտի-
տրի նոր օգնական, Դադեան Յա-
րուծին բէյը դաւաճանել է իր
ազգի գործին, յորինելով Բ. Դը-
րան կողմից մի պատասխան եւ-
րոպական պետութիւններին, որի
մէջ հաւատացնում է որ ամբողջ
Հայաստանում հայերը միայն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐ-
ՊՈԹԵԱՆ ՄԻ ՆԱԽԱԳԻԾ

Հայոց ազգային երկսեռ ուսումնարանների
կազմակերպութեան նախագիծը վրա մինչև այժմ
բազմակի կարծիքներ յայտնված է և արծարծած
են մեր պարբերական թերթերի միջոցով մի կող-
մից, և ուսուցչաց ու ժողովրդականաց միւս կող-
մից: Նոյն հարցի վերաբերմամբ այժմ էլ արծար-
ծվում են զանազան կարծիքներ իր ուսումնարան
ների միջակային և որդիների դաստիարակութեան
հետաքննող ժողովրդի ամեն դասակարգի մէջ
բայց դժբախտաբար այս ազգային կենաց և մա-
հու հարցը ու բոլոր ազգային խնդիրը մինչև
այժմ էլ մնաց առանց վճռվելու և մի նպատա-
կաբարձոր ու ժամանակի պահանջներին համա-
ձայն որոշման հասնելու: Առաջի մեր ուսումնա-
րանները չարունակում են այժմ էլ ընթանալ նոյն
հին ուղղութեամբ, հեռանալով ժամանակի
պահանջած իսկական նպատակից:

Մեր ուսումնարանների հարցով այսչափ ժա-
մանակ զբաղվելը և մի որոշ եզրակացութեան
չը հասնելը, ըստ մեր դատման, գլխաւորապէս
առաջ է գալիս այն սխալ ձևերի, որին հետևում
են շատերը կարծեն միանգամայն ակալակից: Այս
երկու թեւում է գալիս նորանոր, որ շատերը
մտաւորաւ չեն աշխատում հետևողաբար գնել
մինչև վերջը ընդհանուր և մասնաւոր հարցերը,
չօհել նոյն գլխաւոր մասերը երկրորդականներից
և ի վերջոյ գտնել նպատակաւորութեան և ժամանա-
կի պահանջած միջոցներ:

Միջոցաւ մեր ազգային բոլոր հոգեւոր ուսում-
նարանները այժմ և եթ կարոտ են այնչափ շուտա-
փոխ վերանորոգութեան, որ նորա վերջական
լուծումը յետաձգելը, ինչ պատճառից էլ նա ա-
ռաջ գալ, էլ անհնարին է:

Հայոց ազգը, մանաւանդ վերջի ժամանակները,

17⁰ են կազմում մահմետական
ազգաբնակութեան:

Ընթերցողի ուշադրութիւն ենք
դարձնում մեր ներկայ համարի
արտաքին տեսութեան մէջ տրա-
ված «Բոլոս» լրագրի թղթակ-
ցութեան վրա:

Մեր ասածը կատարվեցաւ, ու-
րեմի: Այժմ պարզ է որ Դա-
դեան մոտեւոր նշանակվեցաւ
Բ. Դրան ձեռքով իսկ այն ժա-
մանակ, երբ հարկաւոր էր պա-
տասխանել Աւրոպային հայոց
խնդրի մասին: Մենք աւելի կա-
սենք, Դադեան նշանակվեցաւ
նոյն իսկ այն նպատակով, որ
Թիւրքիային սպառնող հայոց խն-
դրին մահման հարուած տրվի...
Բ. Դուրը շատ լաւ գիտէ որ
հայերին, հայոց գործին, հայու-
թեանը միասնելու ամենահեշտ մի-
ջոցն է նոյն իսկ հայերի, մանա-

առանց հիմն օվին կանոնաւորելու ուսումնա-
րանաց տնտեսական և ուսումնական
մասերը, սկսեց այնչափ տաքսաւ ուսումնարան-
ներ բանալու վրա, որ գրեթէ օր չէ անցնում որ
չըրտնէր կամ չը կարգէր լրագրներում այս ինչ կամ
այն ինչ տեղ բացված նոր ուսումնարանի մասին:
Մեր հոգեւոր ազգային ուսումնարանների դու-
թիւնը բազմաթիւ է երկու էական մասերից:
տնտեսական և ուսումնական: Տնտեսա-
կան դուրսեւան վերաբերմամբ մեր ուսումնարան-
ները կարելի է բաժանել մօտաւորապէս հետեւեալ
վեց կարգի:

Այն ուսումնարանները, որոնց նիւթական ապա-
հովութիւնը կազմում են հայ ժողովրդականաց
հանգանակած և կտակած դրամական դուրսերը,
որոնք տրուած են ի շահեցողութիւն պետական և
մասնաւոր բանկերի մէջ, կամ մասնաւոր ապահով
համարված անձինքներին: Այս այս դրամական դու-
րաներից ստացված բոլոր տոկոսներով մատա-
կարարվում է հոգաբարձուաց ձեռքը մեր ու-
սումնարաններից շատերի տնտեսական մասը:

Ազգային հոգեւոր ուսումնարաններից շատերն էլ
ոչեն անշարժ սեպական կայքեր, որոնք մասամբ
բարեբաւերի կողմից ընծայված են և մասամբ
էլ ժողովրդականաց մէջ հանգանակած դրամա-
կան դուրսերով բոված: Այս անշարժ կայքե-
րից ստացված բոլոր եկամուտներով կառավար-
վում են մեր ուսումնարաններից շատերը, դար-
ձեալ հոգաբարձուաց ձեռքը:

Մի քանի ազգային հոգեւոր ուսումնարաններ էլ
կան, որոնց տնտեսական մատակարարութիւնը մի
կամ աւելի բարեբար հիմնադիրների է վերաբե-
րում, որոնց անունով ուսումնարանները յայտնի
են: Այս տեսակ բարեբար հիմնադիրների անունը
կրող ուսումնարանները պայտնված կը համար-
վեն նոյն իսկ հիմնադիրների ինչպէս կենդանու-
թեան նոյնպէս և մահից վերջը կտակած դրամա-
կան դուրսերից և անշարժ կայքերից ստաց-
ված բոլոր եկամուտներով:

Շատ ուսումնարանների էլ տնտեսական մասը
մատակարարվում է, թողտուրեւմաբ հոգեւոր բար-
ձրագոյն իշխանութեան, եկեղեցեաց մոմի և կամ
ուրիշ արդիւններից ստացված դրամական դու-
րաներով և կամ եկեղեցական անշարժ կայքերից
կազմված ալ և ալ արդիւններով նոյնպէս հո-
գաբարձուաց ձեռքը:

անդ հայ աղաների ձեռքով գոր-
ծելը... Հայերի դաւաճանը միշտ
հայը կը լինի:

Բայց երեւում է թէ Կ. Պոլսի
հայ ինտելիգենցիան վերջին ժա-
մանակները բաւական առաջադի-
մութիւն արաւ. թէ և մի կողմից
կան դեռ ևս Դադեանի պէս դա-
ւաճաններ հայերի մէջ բայց ու-
րիշ կողմից հայ ազգի մեծամաս-
նութիւնը այնքան զարգացաւ բա-
րոյապէս և մտաւորապէս, այնքան
զարգացաւ նրա մէջ ազգային ինք-
նաճանաչութիւնը, որ ազգը, իր
հասկացողների բերանով, սկսում
է պատժել իր դաւաճաններին:

Ուսաց լրագրի թղթակիցը
հաղորդում է որ այս օրերս Կ.
Պոլսի երիտասարդութիւնը հա-
ւաքեց Դադեանի պալատի առ-
ջն և ազգային երգեր երգելով,
ընդհատում էր իր երգեցողութիւ-

վանական ուսումնարաններ, որոնց տնտեսական
մասը հոգաւորում է ուխտաւորաց և վանական
անշարժ կայքերից ստացված եկամուտներով:
Այս տեսակ ուսումնարանաց տնտեսական մատա-
կարարութիւնը, առանց մի որ և է պատաս-
խան առեւտրութեան և հաշիւ տալու
ազգին, լինում է մեր հոգեւոր բարձրագոյն իշ-
խանութեան ձեռքը:

Եւ ի վերջոյ կան շատ-ուսումնարաններ, որոնց
նիւթական ապահովութիւնը կայանում է հայ ժո-
ղովրդականաց զանազան կամ մասնաւոր տուրքե-
րում, որոնց մատակարարութիւնը լինում է հոգա-
բարձուների կամ մասնաւոր անձերի ձեռքը:

Վերոգրեալ վեց կարգի բաժանված ուսումնա-
րանները պարունակում են իրանց մէջ բոլոր մեր
երկսեռ ծխական, միջնակարգ ուսումնարանները
բարձր համարված թեմական դպրոցները և
վանական ուսումնարանները: Ինչպէս Գեորգեան
ձեռնարանը և ուրիշները: Ըստ մեր դատման սո-
ցիալից ոչ միւր չէ կարող յառաջ ադ ի մա-
կան կերպով նիւթապէս բոլորովն ապահոված հա-
մարվել, մանաւանդ անոնք, որոնց տնտեսական
մասը կախում ունի գլխաւորապէս մեր եկեղեցի-
ներից և մասնաւոր անձերից: Պարզեւք ասած-
ներս:

Յայտնի է, որ շատ անգամ ուսումնարանի մի
սեպական շինութիւնը հարկաւոր կը լինի մե-
ծացնել, վերանորոգել, վերահիմնել և կամ ի վեր-
ջոյ նորը գնել: Այս զեպքերը կարող են անհրա-
ժեշտ լինել, երբ ուսումնարան թիւը հետզհետեւ
բազմանում է այնչափ, որ ուսումնարանի շինու-
թիւնը փոքր է գալիս, ուսումնարանի սեպական
տունը քայքայված է և կամ երբ դպրոցի հա-
մար յարմար տուն չը կայ, այնպէս որ հարկաւոր
կը լինի նոր տուն գնել և նոր շինութիւն կանդ-
նացնել: Այս նշանաւոր զեպքերում ուսումնարա-
նի տնտեսական մասը կառավարող անձինք որ
աղբիւրի պէտք է զինել, որպէս զի կարողանան
չուտափոխել ձեռք բերել այն դուրսը, որով կա-
րելի լինել ուսումնարանի անհրաժեշտ պահանջ-
ները լրացնել: Ո՞ր աղբիւր, կրկնում ենք, քանի
որ այդ տեսակ զեպքերի համար առաւելոց պատ-
րաստած և նշանակած դրամական դուրսերն չը
կան... Ժողովրդականաց մէջ հանգանակութիւն-
ներ անելով... Հարուստ վաճառականի հոգն
ընկնելով... թէ հոգեւոր բարձրագոյն իշխանու-

նը անդադար աղաղակելով «կորչի
դաւաճանը, կորչի հայրենիքի թըշ-
նամին»:

Դադեան-բէյը այնքան վախե-
ցաւ այդ թշնամական ցոյցերից և
ժողովրդի արդար բարկութիւնից
որ միւս օրը շտապեց Կերսէս
պատրիարքի մօտ, հաւատացնելով
նրան որ ինքն մասնակից չէ եղել
հայոց խնդրի վերաբերութեամբ
երօպական պետութիւններին Բ.
Դրան կողմից տուած պատաս-
խանի յորինելու մէջ:

Միայն ժողովրդական այդ տե-
սակ ցոյցեր, հայերի այդ տեսակ
ազգային ինքնաճանաչութիւն կա-
րող է պատժել հայոց ազգի մի-
ջն յայտնիող դաւաճաններին,
կարող է ապաղայում առաջն առ-
նել նրանց երեւալուն...

Թող ուրիշները, որոնց համար
ազգը դաւաճանելը սովորական

թեանը դիմելով... Ըստ մեր կարծեաց այս տե-
սակ միջոցներով ուսումնարանի անհրաժեշտ
պահանջը իր ժամանակին հազիւ կարող կը լինե՞ր
հոգալ. և եթէ ենթադրենք, մի որ և ինչ կերպով
յաջողվեցաւ մեզ համար նպատակներս, դանդաղ
կաւոր դրամական գումար մի, այն ատեն էլ բանը
բանից անցած կը լինի... ուսումնարանի դպրութիւնը
ի վաղուց վերջացած կը լինի... Ուրեմն, ըստ մեր
դատման, կը մնայ մի միջոց, ուսումնարանի դրա-
մապիսի մի մասը բանկերից կամ մասնաւոր ան-
ձերից առնուլ և կամ անշարժ կայքերի մի կտորը
վաճառել: Իսկ եթէ յիշեալ դրամաւորութեան և ան-
շարժ կայքերը բարեբարների կողմից և կտակված
են և կտակի զօրութիւնով չէ կարելի զիպել ոչ
դրամապիսին և ոչ էլ անշարժ կայքերին, այն ատե-
ն ուրեմն ինչպէս վարել այսպիսի զեպքում:

Նոյն տեսակ դժուարութիւններին կարող են
ուսումնարանները հանդիպել, երբ հարկաւոր կը
լինի մի քանի յառաջադիմական փոփոխութիւններ
մտցնել սոցա ուսումնական մասի մէջ, երբ հար-
կաւոր կը լինեն ուսումնական պիտոյքներ բերել
տալ, կամ երբ պէտք կը լինի գտնել աւելի հմուտ
և փորձաւոր տեսուներ և ուսուցիչներ:

Եթէ ուսումնարանների տնտեսական մասը զը-
լաւորապէս կախում ունի եկեղեցեաց արդիւն-
ներից կամ թէ ուսումնարանը լոկ վանական է,
այն ատեն աւելի ևս մեծ դժուարութիւնների կը
հանդիպենք, որովհետեւ յիշեալ արդիւնքների ան-
պատասխանատու տեղին է միւր բարձրագոյն հո-
գեւոր իշխանութիւնը, որի սեպական շահերը
շատ անգամ ազգային թէ ընդհանուր և թէ մաս-
նաւոր շահերի հետ չեն կարող հաշտվել և զու-
գընթաց գնալ... Այստեղ էլ ուրեմն հանդիպում
ենք նոյն խոչընդոտներին:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ժողովրդականաց կա-
մարտ տուրքերով կառավարվող կամ մասնաւոր
անձինքներից բացված ուսումնարաններին, հաս-
կանալի է, որ այսպիսիների նիւթական ապահու-
նները այնչափ անախաճանկ են, որ չեն ներում
մի յառաջադիմական փոփոխութիւն անել ոչ
միայն ուսումնարանի գլխաւոր պահանջների վե-
րաբերմամբ, այլ ևս ամենաբարձրագոյն բարե-
լաւութեան նկատմամբ:

Վերել ասածներից երեւում է, որ մեր ազգային
հոգեւոր ուսումնարանները չունեն այնքան հաստատ
և յարատւ նիւթական աղբիւրներ, որոնցով կա-

բան էր դարձել միտ պահեն դա-
ւաճան Գաղեանին ազգի կողմից
տուած դառն դասը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒՅՑ

Յուլիսի 9

Այն օրից, երբ մեր լրագրողներն մէջ զար-
թեցաւ ազգութեան և կրօնի հարցը, այն օրից,
երբ «Մշակը» սկսեց պաշտպանել բողոքական
հայերին լուսաւորչական հայերի հալածանքի դէմ,
քարոզելով, թէ կրօնի տարբերութիւնը երբեք չէ
կարող արգելք լինել ազգային միութեան,—այն
օրից, կրկնում եմ կարելի էր նկատել առ հասա-
րակ բողոքական հայերի և մասնաւորապէս Շա-
մախու բողոքականների մէջ մի տեսակ ինքնահա-
ւանութեան նշույլ: Շամախու բողոքական հայերը
աննշան բացառութեամբ, «Մշակին» պաշտպանու-
թիւնը, կարծես թէ ընդունելով իբրև մի առանձին
անձնական համակրութիւն դէպի բողոքականները
և իբրև առեւտրական և զգուշացող դէպի լուսաւորչա-
կանները, միանգամայն յայտնաբերելով այդ պաշտ-
պանութիւնով, սկսեցին մի առանձին արհամարհան-
քով նայել լուսաւորչականներին վրա: Ի հարկէ
մենք չենք կարող մոռնալ Շամախու բողոքական
հայերի վերջին ժամանակվայ օգտակար և անկողմն-
աւոր կարելի է ասել որ նորա մեծ ազգասիրա-
կան զգացմունքներ արտայայտեցին, նոյն իսկ
այժմ ամենայն մի միջոց գործ են դնում որպէս
զի յետ չը մնան լուսաւորչականներից, ձգտում են
դէպի առաջդիմութիւն. աշխատում են մայրենի
լեզուն մաքուր սովորել, հետաքրքրվում են հայ
լրագիրներով, մինչև անգամ յաճախում են լուսա-
ւորչական եկեղեցին, մի խօսքով անում են այն,
ինչ որ առաջ չէին անում: Բայց այնու ամենայնիւ
Շամախու բողոքական հայերի մէջից դեռ խաղաղ չէ
վերացած հին կրօնական առեւտրական դէպի լուսա-

ւորչական եկեղեցին, չառ անգամ զուարճութեան
առարկայ են դառնում նոցա համար մեր եկեղե-
ցական պակասութիւնները: Գիցուք թէ «Մշակում»
ապփած է մի լուր կամ մի նամակ թէ այս ինչ
վարդապետի կամ քահանայի փոխընդ առին մի օր
է յանցանքի պատճառով. այդ կարգաւորվ բողոքա-
կանները ուրախանում, դուրսանում, ծիծաղում
են իրանց ժողովարաններում փոխանակ ցաւելու:
Ում պէտք է մեղադրել այդ բոլորի համար, ով է
մեղաւորը, եթէ ոչ հին առեւտրական և նախանձը:
Եթէ լուսաւորչական հայերը անխնայ հալածել են
բողոքականներին, պէտք է խոստովանած, որ բո-
ղոքականները ևս չառ ներողամտ չեն հանդիսա-
ցել, սրանք ևս իրանց կողմից մի և նոյն տեսակ
են վարվել լուսաւորչականների հետ: Եթէ Շամա-
խում մի օր և ինչ մեղաւոր եկեղեցուց, վար-
դապետ կամ քահանայ եկեղեցու տաճարից անէծք-
ներ է թափել բողոքականների գլխին, անուանելով
սրանց հեթանոսներ, կապալաններ կային, պէտք է
ասած որ մի և նոյն տեսակ, դուրս է մի փոքր ևս
առաջդիմ, պատասխանել են բողոքականներին ա-
ռաջնորդները: Մի կրօն ողբան ևս պարզ և առա-
ւել համապատասխան լինի առեւտրական պրինցիպ-
ներին, դարձաւ նա անհամապատասխան է դառ-
նում երբ նրա դեմը ֆանատիկոս առաջնորդների
ձեռքն է գտնվում: Ժամ է արդէն, երբ հայ ազգի
մահու կամ վերականգնման հարցն է վճռվում,
ժամ է մոռացութեան տալու բոլոր հին առեւտր-
ական և նախանձը: Այժմ կրօնական հարցերը մի
կողմը թողնելով մենք պէտք է աշխատենք ամ-
բողջ ազգի համար: Թող մեզանցից ոչ ոք օրնայի-
կան բարձրութիւնից չը նայի իր աշխատանքի
եղբայրակցի վրա, թող չը պարծնայ, որ ինչն
մեծ գործեր է կատարել ազգի համար, որովհետեւ
պարծանքը առանց գործի մի միայն ծիծաղ կարող
է յարուցանել: Չարաչար սխալվում են Շամախու
բողոքական հայերը կարծելով թէ «Մշակը» պաշտ-
պանելով բողոքականներին, կը ներէ նրանց սխա-
լները: Մենք հաւատացած ենք որ «Մշակը» անխնայ
կը մտարկէ և բողոքականներին վատ կողմերը,
ինչպէս և մտարկել է միշտ լուսաւորչականներինը,
առանց խտրութեան:

Այդ բոլորը ես ասում եմ միմայն Շամախու
բողոքական հայերի մասին, որոնց մեծամասնու-
թիւնը գրեթէ բազում է գտնվում, առանց լաւ

զի զարգացման և յառաջդիմութեան պատճա-
ռը:

Եւ ի վերջոյ մեզանում կարող է պատահել այն
տեսակ ուսումնարան, որի մէջ վերագրեալ տուր
երեւոյթները թէպէտ ոչ միւր կարող է չը լինել,
այլ ուսումնարանի ներքին կազմակերպութիւնը
բաւական յաջող պայմաններին մէջ գտնվել, բայց
այս դէպքում էլ վրա կարող է հասնել մի ուրիշ
անակնկալ դժբախտութիւն, այն է, եթէ ուսում-
նարանի դրամապետը մի կամ աւելի բարեբա-
րների է պատկանում, բարեբարը յանկարծակի
մտնականում է, կամ թէ մեռնում. և սորա մահ-
վանից վերջը ուսումնարանի բոլոր չարժանքն
և անշարժ կալքերի տէր դառնում են հանդուգեալի
ժառանգները:

Բոլոր վերեւ ասածներից հետեւում է այն, որ
մեր ազգային ուսումնարանները, որոնց բաժանե-
ցինք վեց կարգի, չունեն այնպիսի մի հաս-
տատ, կանոնաւորված և հիմնաւոր տնտեսա-
կան կապ և ապակ և քաղաքական, որով կարելի
լինէր նոցա դպրութիւն և զանազան անհա-
մեղա պահանջների կատարումը յարատեւ ժա-
մանակով: Կարող է ծագել մի մտայնութիւն մեր
ուսումնարանների տնտեսական տարտամ դը-
րութիւնը նկարագրելուց յետ, հարկաւոր ենք հա-
մարում անցնել նոյն ուսումնարանների ուսումնա-
կան դրութիւնը աչքի անցնելու: Իսկ այս նպա-
տակին հասնելու համար սկսում ենք ուսումնա-
րանների պրոգրամայից:

Մեր գիւղական ուսումնարաններում ընդունված
են առհասարակ իբրև դաստիարակի առարկաներ
հայոց գրաբառ լեզուից մեքենայաբար կարգաւ ու
գրել և եկեղեցական երգեցողութիւն:

Գաղաքաւ—ծխական երկսեռ ուսումնարաննե-
րում հայոց աշխարհաբառ և ռուսաց լեզուներից
կարգաւ և գրել, թուրքաբանութիւնից 4 հասարակ
գործողութիւններ ամբողջ թիւերի վրա. կրօնից
եւջար մեր գրաբառ լեզուով և քանի մի ուրիշ
մանկական ազդեցիկ աշխարհաբառ լեզուով, նը-
կատողական ուսումն, ճանաչողութիւն և վայելչա-
գրութիւն ու ձեռագործ: Այս տեսակ ուսումնա-
րանների ուսման չրջանը առհասարակ տևում է
1—3 տարի:

Միջինկարգ երկսեռ ուսումնարաններում դա-
ստիարակ են առհասարակ հետեւեալ առարկանե-
րը՝ հայոց գրաբառ և աշխարհաբառ լեզուով ա-

խմանալով թէ ինչպէս են մտածում ուրիշ տեղիքի
բողոքական հայերը:

Ա. Մովսէսեան

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ

Յուցակ նուիրատու աշակերտուհեաց Սահակա-
նուհեան ձեռագրածից օր. դպրոցի հայոց Ալէք-
սանդրապոլու:

Տ. Ալէսէն Տէր-Սարգսեանց 3 բ., տ. Խանում
Տէր-Սարգսեանց 1 բ., օր. Գալեանէ Տէր-Սարգ-
սեանց 1 բ., տ. Մարիամ Ալէքսանդրեանց 1 բ.,
Գեօղալ Խանում Տիգրանեանց 1 բ., օր. Մարգա-
րիտ Տիգրանեանց 2 բ., օր. Գեորգիանց 1 բ., օր. Նրա-
նուհի Բաբայեանց 2 բ., օր. Շուշանիկ Մկրտ-
չեանց 1 բ., օր. Նիկոլայի Սարգսեանց 1 բ.,
օր. Հայկանուշ Խոյեցեանց 1 բ., օր. Սրբուհի Բա-
սեփանեանց 50 կ., օր. Շուշանիկ Կարապետեանց
42 կ., օր. Մաքրուհի Վանեցեանց 20 կ., օր. Ես-
կեր Ստեփանեանց 20 կ., օր. Զարգաւամ Բըր-
տեանց 25 բ., օր. Վարդանիկ Տէր-Առաքելեանց
20 կ., օր. Զարգաւամ Մովսէսեանց 15 կ., օր.
Հայկանուշ Մոծակեանց 15 կ., օր. Գալեանէ Մը-
խիթարեանց 15 կ., օր. Վերոնիքա Խանտուկեանց
15 կ., օր. Շուշանիկ Բաղդասարեանց 15 կ., օր. Ն-
իկոլայի Զաւարթեանց 10 կ., օր. Հայրաբա-
մեանց 10 կ., օր. Նիկոլայ Սանդրեանց 10 կ.,
օր. Շուշանիկ Մայիլեանց 5 կ., օր. Բաղդասարեանց
15 կ., օր. Զարգաւամ Զարգաւամ 1 բ.:
Ընդամենը 20 բ. 2 կ.:

Սրբազորմ Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ՎԼԱԴԻԿԱՎԻԿԱՍԻՑ

Մայիսի 22

Համաձայն մեր խոստման, նուիրատուութիւնը յո-
գուտ վճարաւ սովորեց շարունակելով մինչև զատիկի
օրը, ընդամենը գոյացաւ 562 բ. 20 կոպէկ:
Այս գումարից առաջին անգամ փոստով ուղար-
կած եմ խմբագրութեանը 401 բ., երկրորդ անգամ

եւել վարժվել և հայոց մատենագրութիւն. ռու-
սաց լեզուից աւել վարժ կարգաւ, գրել և թարգ-
մանել. կրօնից հին և նոր կտակարանի համառօտ
պատմութիւնը, եկեղեցական պատմութիւն, գրեթէ
ամբողջ թուրքաբանութիւնը, Հայաստանի, բնական
և Ռուսաստանի պատմութիւնները կարճառօտ կեր-
պով: Աշխարհագրութիւնից՝ աշխարհի գրեթէ հինգ
մասերը, Հայաստանի և Ռուսաստանի աշխարհա-
գրութիւնները առանձին: Վեր է վերջոյ տաճարա-
կալութիւն, փոքր ինչ գծադրութիւն և նկարչու-
թիւն: Ձեռագործից՝ աշակերտուհեաց այնչափ դի-
տես, որ ինքնուրոյն ձեռք մի օր և է տեսակ հա-
զուտու գծուարութեամբ կամ երբեք չեն կար-
գանում. և ի վերջոյ սովորում են ճանաչողութիւն
Ուսման չրջանը տևում է 3—4 տարի:

Թեմական դպրոցներում դաստիարակում են մի
և նոյն առարկաները, բացի ձեռագործից, ինչպէս
որ միջնակարգ ուսումնարանների համար վերել
յիշեցինք, միայն աւելի ընդարձակօրէն և երբեմն
գաղղիկերէն լեզուն ու մանկագրութիւնը մտնում
են սրանց պրոգրամայի մէջ: Այս տեսակ ուսումն-
արաններին ուսման չրջանը առհասարակ տևում
է 4—6 տարի:

Գէորգեան ձեռագրանում դուրս է ժամանակին
գաղաքային, բացի թեմական դպրոցներում դա-
ստիարակի առարկաներից, յունարէն, լատիներէն և
հրէից լեզուները, բարձր աստիճանաբանութիւն ու
ուրիշ առարկաներ, բայց առ այժմ Գէորգեան
ձեռագրանը հազիւ հաստատվում է թեմական դըպ-
րոցներին, օրինակ Ներսիսեան դպրոցին:

Այսպիսով դուրս է գալիս, որ բոլոր մեր եր-
կսեռ ուսումնարանները, ուսումնական վերա-
բերմամբ խոսելով, բաժանվում են 4 զլխաւոր
կարգի՝ երկսեռ ծխական ուսումնարաններ
գիւղերում, քաղաքներում և վանքերում, միջնա-
կարգ երկսեռ, ուսումնարաններ, թեմական ուսումն-
արաններ, դպրոցներ և ճեմարան:

Բայց մեր դատման վերջոյցը չորս կարգի
պատկանող ուսումնարանների մէջ ընդունված դա-
ստիարակի առարկաներից շատերը հայ ուսանողին
կենքին մէջ բոլորովին պէտք չեն, օգտակար չեն,
որովհետեւ հայ ուսանողը թէ միջնակարգ երկսեռ
ուսումնարաններում, թէ թեմական դպրոցում և
թէ Գէորգեան ձեռագրանում իր ուսման ընթացքը
աւարտելով վերջը գործնական կենքին մէջ ինք-
զինքը բոլորովին ան պատրաստ և անընդուն

100 բ., և վերջին անգամ փոխադրեցի պ. Ա. Կի-
րակոսեանցի ձեռքով 55 բ., փոշտի ծախս արած
եմ ընդամենը 3 բ. 13., ապաւիկ մնաց յոյն Սո-
փիա Մարութովի վրան 3 բ., որի անունը պիտի
ընվի ի թւոյ նուիրատուաց—որեմն երեք ան-
գամ ուղարկածս, ծախս և ապաւիկն հանելով
վերոգրեալ 562 բ. 20 կոպէկից կը մնայ ինձ
մօտ 7 կ., որ է գին ներկայ նամակիս ծախսը:

Յույն ունեւ վերջին անգամ փոխադրած 55 բ.,
գումարը ստացած և անօրինակ կը վնէք Հայաս-
տանի սովետաշիններն հասուցանելու, ինչպէս
բարեհաճէք տպագրել և մնացած նուիրատուաց
անունները ի միամտութիւն:

Տիգրան Սոփիա ձեռագրանց 1 բ., Տ. Նատալիա
Թաթուկեանց 2 բ., Օր. Աննա Կիրակոսեանց 5 բ.,
Հայուհի ուն 1 բ., Արթուրի Շողակաթ Գառա-
դանեանց 20 կ., Օր. Սոփիա Օթիեանց 2 բ., Մը-
կրտիչ Գառադանեանց 3 բ., Գր. Պետրոսեանց
1 բ., Գէորգ Պետրոսեանց (երկրորդ անգամ)
3 բ., Տ. Կատարինէ Սիմեոնեանց 2 բ., Մարգա-
րիտ Կիրակոսեանց 3 բ., Մարգա Օթիեանց 3 բ.,
Անթառա Սոմալեանց 4 բ., Նիկոլայի Սիմե-
ոնեանց 1 բ., Աւետիք Տէր-Յովհաննէսեանց 1 բ.,
Կին սրա Կեկել 1 բ., Գէորգ Օթիեանց 1 բ.,
Նատալիա Կին Շուշանցի 1 բ., Ովսաննա Կին Ս.
Շուշեանցի 1 բ., Կատարինէ Կին Գ. Օթիեանցի
1 բ., Աննա Գուտուկի 1 բ., երեցակին Սողոմ
Կուսիկեանց 1 բ., երեցակին Ովսաննա Մկրտեանց
1 բ., զպր. պ. Մեղիկեանց 1 բ., Կին սրա Հովի-
թիմ 1 բ., տ. Կատարինէ Տէր Սիմեոնեանց 1 բ.,
Տիգրան Նիկոլայի Կիրեանց 10 բ., տ. Կատա-
րինէ Զարութիւնեանց 5 բ., ընդամենը յի ս ու չ
հ ի ն գ բ. ք ս ա ն կ. (55 բ., 20 կ., բացի
վերոյիշեալ գումարից իմ ընկերակից Կուսիկեանց
քահանայի ձեռքով ժողոված ուղարկված է 30
բուրի, Կոստանտնուպոլիս ուղարկված մատակարար
25 բ., օրով ընդամենն ուղարկված է Վլադիկավ-
կասից քահանայիս ձեռքով՝ 611 բ.:

Միմայն քահանայ Միմանց

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐՍԻՑ

14 յուլիսի

Մի զարնուրելի օրտաճմիկ տեսարանի հանդի-

նակ է գտնում. Գործնական կենքին որ ճիւղին
էլ ձեռք դարձնել, կը հանդիպի անաշուղտութեան,
վերջ ի վերջոյ հացի խնդիրը նորան ստիպում է և
ընտրել է տալիս մի ապրուստի գործ, օրինակ վա-
ճառակաւորութիւն, արհեստ կամ երկրագործու-
թիւն, ընտրելով սոցանից մէկը, աշակերտը ըս-
կուում է իր ընտրած գործնական պարագլուխը
ուսումնասիրել այբ բ ու բ ն ից: Այս առիթը մեր
հայ ուսանողի ուսումնարաններում սովորած ա-
ռարկաները, որ զիջված են լինում նրա զխում
մուկ խօսքի պէս, կարճ ժամանակի մէջ օդն են ցն-
դվում, չը թողնելով ոչինչ իրական հետք նորա ու-
ղիւնում: Ահա այս առիթով, որ ուսումնարան
մեր հայ ուսանողը անխնայ թափում է ստակ
և իրաւացի անէծքը իր ծնողաց և ուսուցչաց վրա,
և նա իրաւունք ունէ, ահա ինչու, Հայ ուսանողը
իր ընտրած գործնական պարագլուխը սկսելով
այբ բ ու բ ն ից, սկսում է հասկանալ իր երե-
ւակալական մարդ լինելը, իրա գործնական կեան-
քի մէջ անընդունակ և անպէտք լինելը... Նա
տեսնում է, որ իր հասակակից մարմիկներից շա-
տերը նոյն պարագլուխով են զբաղված, բայց
այնչափ պատրաստված և առաջացած, որ ինքը
նրանց մօտ աշակերտել միայն կարող է... համեմա-
տում է սրանց իրան հետ, գտնում է ահագին զա-
նազանութիւն... մինչդեռ միւս կողմից էլ տես-
նում է, որ նոյն պարագլուխը ոչ հայերէն իր չափ
գիտեն և ոչ էլ ռուսերէն, թողնելով մի կողմ միւս
իր գիտածը առարկաները: Ահա այս մտած-
մունքներով ուսանողը գալիս է շատ անգամ այն
եղրակացութեան, որ ինքը, իբրև ուսումնական
ոմն, պէտք չէ աշակերտէ տղաներուն... Ի վեր-
ջոյ այդպէս էլ շատ անգամ վճռում է և յանձնում
է ինք զինքը բազմի ձեռք իբրև մի խաղաղ...
և չը դիմանալով գործնական կեանքի ստէպ հա-
րուածներին, յուսահատվում է և անհամարձակ
քի անհուն ուղիւնստի մէջ: Ուրեմն թրջալ դադ-
դաւոր պէտք է համարել այն հայ ուսանողին, որ
ոչ մի ուսումնարանում ուսման չրջանը չաւարտած,
որ առաջ ուսումնարանից դուրս է ելնում իրա
մատաղ հասակի ատեն և սկսում է իր կրթութիւ-
նը գործնական կեանքի մէջ:

(Կը շարունակվի)

պցելի եւ այս րօպէհաւ: Մաքսատանից վերադառ-
նալով տուն ու անցնելով մի խրճիթի առաջից
(համարեայ անքնակ փողոցում), ականջներին դի-
պան աղաղակներ ի հառաչանքներով.—վայ...
վիւ... Մայայ ներս խրճիթը և ինչ..., առաջ, նախ
գետնի վրա, մէկ մէջ տեսայ վեր ընտակ մարդիկներ
դիմաներ, մի երկու կանայք էր նստած՝ բարդներ
զլինները քաշ արած լալիս են. մէկը կարծես քնի
մէջ երազում էր գոչելով, անի իմ տուն, անի իմ
սիրելի (օշկաբների երամ), Մօտեցայ կնոջը և
հարցրի՝ ո՞վ է. ք. Դիմակները կարծես ոգի առան
վեր թռան տեղերից և հառաչելից հանց, հաց
Մարդս պէտք է շատ սարսափելի պիտի ջղեր ու-
նենայ, որ կարողանայ դիմանալ այսպիսի տեսա-
րանի:

Այդ խղճուկները քրիստոնեայք են վաճառ կողմերից, հազու հազ հասել են Ղարս, ուր այժմ օսանդրապոլցի մի զերծակ տեղաւորում է նրանց տաճիկներէրց գնած իր մի իրծթի մէջ, իսկ ինչո՞ք են ապրում, դա մի գաղտնիք է. միայն ես տեսայ հալ ու մաշ եղած դիակները: Անցնողները դժբաղցից կը մահանայ ալ երեխայ 10 տարեկան, մեռեալին վերցնող անգամ չէ լինում, իսկ քահանան մեծ դժուարութեամբ համաձայնում է կատարել իր պարտականութիւնը: Վերջապէս յիշեալ զերծակը համոզում է քահանային և մի կերպ հրնար գտնում է հասցնող մեռելը գրեթէմահառունը: Զարմանալի է թէ քիչպէս այդ քահանան համբերում է և մինչև այժմ հրապարակօրէն չէ յայտնում Ղարսի բնակիչներին այն քամաղաղտների մասին, թէ՛ն պէտք է ուղղիւն ասած, որ Ղարսի աղաների և հալի աղաների համար աշխարհումս չը կայ ազգային խնդիր.—նրանք միայն ուտում, խըմում, ծխում ու քնում են, գոնեա կը լսեն օտարաբաղադրացիք, իրանց թիւը յայտնել չտա և որոնք գլխին սրիք իրանց երաքոք:

Հնարավորում եմ գաղթանականաց համար ժողովարարություն հաւաքող մասնամոնղոլի ուչադրու-թիւնը վերելք չիշած խրճիթի վրա:—Կարծեմ, որ մասնամոնղոլը կունենայ միջոց չուտափողթ օգնու-թին հասցնել առեւտարակի քողոր տեղդատա գաղ-թականներին, որոց թիւը օրեք օր չէր կոտանում է՝ այնպէս, որ չէ կարելի անել տասը քալ, որ մարդ չը հանդիպի մութացիկանի: Արդեօք Ղարաի պօլի-ցիային յայտնի չեն այն խրճիթները, ուր զետեղ-ված են հիւանդ, կիսամեռ քաղցածները. չէ որ մայր խրճիթները կարող են դառնալ տարափոխիկի հիւանդոթիւններին (էպիդեմիայի) բներ:

Ռուբէն Մելիք-Աղամեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

ԹԻՓԼԻՍ, 28 ապրիլ

Այլ թի առաջ ունենալով սովի դառն հանդա-
ման քնքերը և նրա թշուառ հետևանքները՝ մի քանի
երիտասարդներ դիտաւորութիւն ունէինք տալ մի
ներկայացում յօդուտ վապա. սովատանջ մեր այդ
թշուառացած զգոյալիներին, բաղկացած հետեւեալ
երեք ժողովրդներէից՝ «Ալի տեղ սպիտակ», «Ալներե-
ւոյթ զլխարկ» և Պեպոյի տիճուր, բայց երբ թատ-
անդ և դուռ պատճառ. մեր այդ մտադրութիւնը
անկախաբար թողնելուն, որովհեղինք այս սօն օրերին
ստորագրութիւն բանալ և փող ժողովիւ նոյն նը-
պատակով:

Առաջին անգամ Չառիկ կիրակի օրը, ճաչից յետոյ, Նորաշէն եկեղեցու տօնին դիմցնիք պղտեղ, Գաւթում եկեղեցու դրան մօտ զրեցնիք սեղան և ձիւնարկեցիք մեր նպատակին, առաջուց յայտնելով այս մասին նոյն եկեղեցու Տէր Ստեփանքանային, բայց երեւոյթեալն պ. Ստեփանեանցը, մեր մինչև այդ ժամանակ ներկայ էիք, դիմեց մեզ անշարժաբար ձեռով հետևեալ խօսքերով. տո՛ւ էք դուք և ինչ իրաւունքով էք ժողովարարութիւն անուում։ Մեր ով լինելը և ինչ իրաւունք ունենալը, դրան բացատրվեց, բայց նա առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր խօսքերին, հրամայեց կոպտութեամբ եկեղեցու ծառայողներին, արգելել մեզ ստորադրութիւնը սկսել և շարունակել։ Ի դուր անցան մեր մի քանի խօսքերը. նա չը կատողացաւ հասկանալ նրանց, նրան անմտադեմ էին բաղադրավարի խօսքերը։ Այնուհետև մտանելով, որ անբաղադրավարութեանը նոյն ձևով պատասխանել մեր կողմից ստորութիւն կը լինէր և գուցէ թէ՛ վատ հետևանքներ առաջապային զրանով, ակամայ հեռացանք՝ առանց կոպէկ խոզովելու, պատկերացնելով մեր առաջ թիֆլիսի երեւոյթութեանն և առհասարակ թիֆլիսի մի դաւնում մարդապիտութիւն, բարութիւն անել, ու՛ն ինչերին էլ արգելում է նոյնք անել։

Մենք այդ անաղուղութիւնից չը վնասուելով, հետեալ մտեոյցքի երկուշարթի օրը առաւօտեան ղիմեցինք խօշկանքի հանդատարանը, որտեղ ունեցանք յաղուղութիւն և կարողացանք ժողովեալ հարկւր քսան և վեց բուրն և յիսուն և երեք կոպէկ (126—53): Աւելորդ չէ յիշել, որ այդ քանակնալ ադաճացանք և մի քանի վայրէ մի վերայգարտող խօսքերի, շատերը կրկնեցին «ճշմեան սրանք և ինչ իրաւունքով փող են սողովում» —բայց մենք մեր նպատակը աչքի առաջ ունենալով անուշադիր թողնելով նրանց անտեղի խօսքերը, մեր ձեռնարկութիւնը առաջ տարանք:—Կարմիր կիրակի օրը, ճաշից յետոյ, վանքի դաւաճում կարողացանք նոյնպէս ժողովել տասն և մի բուրն և վախճան կոպէկ (11—60)—որ միայնեալով ընդամենը կը լինի 138—13 կոպ: Հարկւր քսան բուրն արդէն ստացած ունէք, բարեհաճեցէք օտանալ մեացած 18 բուրնի և 13 կոպ: Եւ ուղարկել ուր հարկն է. խնդրում ենք այլ և բարեհաճէք տեղ տալ ձեր բրազքի մի անիւնում ստորագրովոյնքի անունները և ազգանունները ստորվելուն: որ ընդամենն ուղարկում ենք խմբագրութեանը:

Սմբատ Հովուեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յուլիսի 19-ին ԹԻՖԼԻՍԻ առաջին «ՕՅՈՐՔ» լրագրերը դադարել է հրատարակվելուց, Լրագրի խմբագրությունը յայանել է յայտարարությունամբ իր ամառանորդներին, որ Կովկասեան ցէնզուրական լուծիւտէտը պահանջում է որ այսուհետեւ «ՕՅՈՐՔ» լրագրի թերթերը ենթարկվեն կրկնակի ցէնզուրական, սպինքն, որ բացի ցէնզուրայի թղթաւուրէն իր, իւրաքանչիւր թերթէ հրատարակվելու իրաւունքստանալու տոմսակով, ինչպէս գրքերը և բրոշյւրները, իւրաքանչիւր թերթէ հրատարակել որ այլ պայմաններով նա անկարող է յատարակել որ թերթի:

Յուլիս ամսի սաասիկ շոքերից յետոյ, վերջապէս
եկան երկու երեք մեծ անձրեններ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
և սաասիկ հովացրին եղանակը:

Մի գաւառական քաղաքի հայ քահանայ պատկեր
նորհուրդը կատարելու ժամանակ աւելացնում է
նետեակ խօսքերը. «Այսուհետև դուք երկու մար
դին չէք, այլ կազմում էք մի մարմին և մի ան
հատորութիւն և որովհետև Աստուած ձեզ միա
նորդ, էլօչեջ ձեզ էլ կարող բաժանել» Այս
խօսքերից յետոյ քահանայն սովորութեան համեմատ
կրկում է հանդիսականներից փող հաւաքել: Եւր
թօտնում է նորապսակներին, փեսան տալիս է
բուբլ: Տէր-հայրը գանձանկաթասը մօտեց
նում է և հարսին Այդ միջոցին փեսան նկատում
է նրան. «մենք արդէն ստեղծելք, դուք ինքնեղ
յանցը որ մեղքը մի ամբողջ և մի անձնատու
րիւն ենք կազմում»—«Ո՛հ, ոչ պատասխանում
եք հաւանա՞ն տեսնելով որ եր շահերը վնասվում են
ս զ ալ աթ եմ արեւ, այդպիսի խօսք չեմ ասել»:

ՆՐՆԻԱՆՆԻ թեմական դպրանոցի տեսուչ, պ.
է. Գնազարեանց լսնդրում է մեզ տպել հետեւեալ
պատարարութիւնը: «Երեւանի ազգային հոգևոր
պրնանոցին հարկաւոր է առւս լեզուի համար մի
աւուրցիչ, սեպտեմբերի ամսից: Շարաթական 26
տարին կը ստանայ 1000 լուրլ տարեկան ուսճիկ,
անկեացողիները պէտք է դռնէ մի աղբորնի միջ-
ակարցը դպրոցում աւարտած լինին իրանց ուսումը
ծանօթ լինեն հայոց լեզուին ևս»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԵՋ ՊԱՏԱՀԱԾ ՎԵՐՋԻՆ
ԱՆՅՔԵՐԸ

«ГОЛОСЪ» Լրագրի Կ. Պօլսի Թղթակիցը
Հաղորդում է հետևեալ հտաւքը՝
Կուժիւնները:

Ձեր նախնիքով որ Բ. Գուռը շատ վարդուկա է
եղել միշտ դժուար դրութիւնից զուրս գա-
լու համար, այս անգամ, երեւում է, նա պար-
տաւորութիւն կը լինի ձառնալէ իր թուրու-
թիւնը և խոնարհ վիշտ եւրօպական մեծ պե-
տութիւնների միահողի պահանջների առջև:
Թիբեթիան կարծում է փախչել իրան սպառ-
նող վիճակից և ազատվել Նւրօպայի կամքին
հպատակվելուց երբեմն սպառնայով Նւրօպա-

ինն ընդհանուր մահամտական յեղափոխութեամբ, երբեմն երեւակայական հրամաններ տալով զօրքերը պատրաստելու, երբեմն յուսալով որ եւրօպական ներդաշնակութիւնը կը քանդվի: Բայց այժմ երեք շաբաթվայ ժամանակամիջոցը, որ նրան տուած է եւրօպային պատասխանելու համար Դամոկլէսի սրպէս կախված է Յալդիգլիի —կեռչկի կիսալուսն վրա, որտեղ ամեն օր հաւաքվում են ընդհանուր խորհրդի Արքուշահապետ ամենաերեւելի աստօլօգները, որպէս զի մարգարէական արեւօք գալու չէ՞ երկնքից մարգարէի աներեւոյթ հրեշտակը, այն պատուհասին առաջն առնելու համար, որ մեծ իմամ զկիւն պէտք է հասնի: Նիժէ աստօլօգները ոչինչ միտթարական չեն գտնի և իրանց ազօլքներով չեն կարողանայ սարսափեցնել սպառնացող գեաւորներին, խաւարեցնելով նրանց միտքը և երկպառակութիւն դրելով նրանց մէջ, այն ժամանակ, անկասկած, սուլթան Արքուշահապետ, Փատալխտի կատարեալ խոնարհութեամբ կը հրամայի իր բաշվէկիլին զրել, որ Թիւրքիան միշտ համաձայն այն էր ճշդութեամբ կատարել եւրօպայի սորհրդները երեք կէտերի վերաբերութեամբ որոնք յիշված են պետութիւնների համաձայն գրութեան մէջ: Այդպէս է այստեղ ընդհանուր կարծիքը այն ողբերգա-կատակերկութեան մասին, որ երկրորդ տարի է արդէն խաղաղվում է Թիւրքիայում:

Փոքր ի շատէ գրաւելու. և Հանգստացնելու, ինչպէս ասում են թիւրքերը ա մօ թիւ կ օ ր ց ր ա ծ քրիստոնեաններին, մանաւանդ Հայերին, Բ. Դուռը յանձնեց նորեւումս մեծածնուն Հայ Դադեան Թարու թիւն~բէյին առ տաքին զործերի միևնաորի օգնականի պաշտօնը: Բայց յօնքը շինելու տեղ, Բ. Դուռը աչնքն էլ Հանեց. Թարու թիւն Դադեանի նըրաշանակելը աւելի կատաղեցրեց Հայերն, որոնք Ստամբուլի ազգաբնակու թիւան երկու երրորդական մասն են կազմում: Նրանք վրդովված են, որ Դադեան կանչված է այդ տեսակ բարձր պաշտօնի, նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ այդ պաշտօնը վարող պաշտօնեան պէտք է գրէր թիւն. Դրան կողմից խուսափող պատասխանը Հայոց խնդրի վերաբերութեամբ: Այս օրերս Դադեանի պալատի առջև Հայոց երիտասարդութիւնը կատարեց սաստիկ թշնամական շրջեր: Նրգելով ազգային երգեր պալատի պատուահանների առջև, երիտասարդները ընդհատում էին իրանց երգեցողութիւնը՝ աղօթելով աղաղակներով «Կորչի դաւաճանը, կորչի Հայրենիքի թշնամին»: Սոււմ են, որ միւսըրը Դադեան շտապեց գնալ Ներսէս պատմաբանի մօտ, աշխատելով երգմամբ Հաւատացնել նրան, որ Հայոց խնդրի վերաբերութեամբ Բ. Դրան պատասխանը գրված էր աւանց իր տեղեկութեան և նախ քան թէ նրան ընդունած էր մուստաշարի պաշտօնը:

Անդրիայի ազատամիտ ներկայացուցիչ պ.
Կոշէն, երբ եկաւ Կ. Պօլսի մեծ համակրու-
թիւն էր ցոյց տալիս դէպի հայոց ազգի
ործը, բայց յանկարծ սխեց սառնութեամբ
ներքերովի դէպի՝ Ներսէսի նուիրակը, որ
երում էր նրան շատ անգամ պատասխաններ
լսարարքի կողմից այն հարցումներին որ
Կոշէն առաջարկում էր Ներսէսին։ Նրկար
ուշակութիւններից յետոյ, յայտնվեց, որ
թիւրքերին աջողվեցաւ բաժնասկ հայերին և
հաւատացնել Կոշէնին որ [թիւրքաց հայերը
եւ] համակրութիւն ունենալով դէպի Ռու-
սաստանը, աշխատում են [թիւրքաց Հայաս-
տանում Ռուսաստանին նպաստող շարժումն
ներ]։ Թիւրքերը հաղորդեցին Կոշէնին, որ
բր [ե] այդ շարժումը, պատրաստված լի-
նով ուսւ կտաւարութեան ազէնաներով,
պահում է [ե] անգլիական միսիոնարների
ործի աջողութեանը և [ե] վերջապէս Անդ-
այի ներգործութեանը Հայաստանում։ Ներ-
ս պատրիարքը անսկիզբապէս գնաց Կոշէնի
տ և բազմաթիւ րապիւն շրան որ և [ե] Ե

Թիւրքացաց հայերի կողմից կայ մի առանձին համակրութիւն դէպի Ռուսաստանը, այդ եւ բւելոյթը բոլորովին չը պէտք է զարմացնի անգլիական դեսպանին, որովհետեւ Ռուսաստանի սահմաններում բնակվում է հայերի նշանաւոր մասը, որոնք վայելում են այնտեղ միւս հպատակների հետ քաղաքական և հասարակական հաւասար իրաւունքներ, վայելում են և նիւթական ապահովութիւն, որի շնորհով Գործընկերայի գրեթէ ամբողջ ազգբնակչութիւնը, որի թւում է 3,000,000 հայերը, նորերում ազատվեցաւ սովամահ լիւնելուց: Արեւմտեան Թիւրքացաց հայերի համակրութիւնը դէպի Ռուսաստանը մի շատ բնական զգացմունք է, որ այնու ամենայնիւ երբեք խախտու չէ Թիւրքացաց հայերի այն հաստատ յոյսը, որ նրանք ունեն դէպի մարդասէր Անգլիան, որի ջանքերից և օովորութիւնից նրանք սպասում են մօտիկ ապագայում Թիւրքաց Հայաստանի մէջ բնջորմների իրագործելուն:

Որպէս զի աւելի նշանակութիւն տայ իր ան-
նական աղբեցութեան ոյժին արեւելքի դոր-
ծերի ընթացքի վրա, Գօշէն մի տեսակ
կեդծ միամտութեամբ Հարցրեց պատրիարքին:
«Ուրեմն ձեր սրբազնութիւնը կարծու՞մ էք,
որ Հայոց աղգը ամեն միջոցներով կամենու՞մ
է ստանալ առանձնական ղեջօրմներ Հայաս-
տանում»:» — «Այդ մասին դուք ինձանից ոչ
պակաս պէտք է տեղեակ լինէք, պատասխա-
նեց Ներսէս, որովհետեւ, որքան ինձ յայտնի
է, այն ղեջօրմները, որոնք մշակված են և
յանձնված են ձեզ իմ աղբիւ բարեկամ լորդ
Գրեյնլիլի ձեռքով, վաղուց է արդէն գտնվում
են ձեր թղթերի մէջ:»

Անհատարար, վերջին ժամանակները թիւրքաց վարչութիւնը մեծ հոգա է տանում, որպէս զի ամեն միջոցներով արգելի մուսսատանի հայերին որ եւ է ներգործութիւն ունենալու իրանց թիւրքիացի ցեղակիցներին վրա: Այս օրերս մի հայ երիտասարդ կալանաւորվեցաւ, այն պատճառով, որ նրա զբոսանքից բռնեցաւ Թիֆլիսի «Մշակ» լրագրի մի համարի ծայրը: Կալանաւորվածին կրկար հարց ու փորձ անելուց յետոյ, յայտնվեցաւ որ դա այն լրագրի մի հին համար էր, որ ընկած էր երիտասարդի ձեռքը երբ որ այդ լրագիրը դեռ եւս արգելված չէր Թիւրքիայում: Բայց նոյն իսկ այդ պատուելի լրագրի խմբագրութիւնն էր, որ չորս ամսվայ ընթացքում կարողացաւ ուղարկել յօգուտ սովթանի սովատանջ հպատակներին աւելի քան 32,000 րուբլ: Այդ փողերը յանձնվեցան Փգրք-Արիայի սովատանջներին օգնող, Կ. Պոլսի մէջ հիմնված կենտրոնական մասնատգովին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 18 յուլիսի։ Այսօր անգլիական
հետազոտման պ. Գոշեն տեսութիւն ունեցաւ
Խուլթանի հետ Հիւպատոտական և յունա-
կան սահմանները հարցերի պատճառով։
Խուլթանը պատասխանեց Գոշենին, որ նա,
բերել սահմանադրական թագաւոր այդ հար-
քերի վճռելը պէտք է յանձնէ Բ. Դրանը։
Ս. ՊԵՏԵՐՆՈՒԴ, 18 յուլիսի։ Այսօր երև-
ոյեան Վարչալայի երկաթուղով հասաւ Ս.
Խոտրբուրջ չինական գեսպան Յիւնդ։

ԲԵՐԼԻՆ, 18 յուլիսի: Այստեղ Հատա-
ապօնագնան ղեկավարն Նանդգիլարի:

ԲԱՂԵՆ, 18 յուլիսի: Իշխան Գորչակով
Լղևորվեցաւ Վիյցբոդ:

ՄՐԱԳԻՐ — ՀՐԱՄԱՐԱԿՈՂ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼԻՍՏԱԿԻՅ ԳՈՒՐՍԵԿԱԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿ

Մամուլի տակից ղուրս եկաւ հրատարակութեամբ (2. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՅԻ) Կոկիասեան Գրաւաճառանոցի և ծախ-
վում է բացառապէս նոյն տեղը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄ ԵՄԵՐԱՆԳՐՈՒԹԵԱՆ, ձեռ-
նարկներ աշխատասիրութեամբ Ն. ՍԻՄԵՈՆԵԱՆՅԻ:
Ե. ՏԱՐԻ նախագիտելիք (իբրեւ հայրենագիտութեան դա-
սերի օրինակ տրուած է ԹԻՓԼԻԳԻ հայրենագիտութիւնը),
հինգ պատկերներով, գինն է 35 կոպ.
Բ. ՏԱՐԻ մասն ուսումնական և բնական երեսուն և մէկ
պատկերներով, գինն է 60 կոպ.
գումարով առնորդներին գիջումն կը լինի: Մամուլի տակ
է Գ. ՏԱՐԻՆ մասը քաղաքական:

10—20

[illegible]

Աղէքսանդրապօլու երկսեռ դպրոցաց բարձր դաստանց համար հարկաւոր է եկող ուսումնական տարուան համար ռուսաց լեզուի մի ուսուցիչ, որ աւարտած լինի որ և է բարձրագոյն դպրոցում, շաբաթական 24 դասով: Ցանկացողները իրանց պայմանները կարող են յայտնել երկսեռ դպրոցների չոգաբարձութեանց:

Հողաբարձուք { Սարգիս Միրզայեանց.
Եսատուր Իսահակեանց.

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

**ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎԱՃԱ-
ՌՈՒՄՆ**

Երկուշաբթի, Գաղթոսեկի կանանց
Հիւանդ, Գորալեվիչ ներքին հ., Բօտի-
նեան ցկանանց և երկխաների հ., Բիւշա-
րեան ց. խորագրական և աշքերի հ.,
Շատմթօրսեկի վկանական և կաշո հ.,
Բարայեան ջղախն և հոգեական հ.:

Ն ր է ք շ ա բ թ ի Ր. Մ ի ն հ կ է մ ի շ ն եր ու ռ ւ ռ
զ ր Կ ա ն Տ. Վ զ օ ր օ վ լ ն եր Կ ա ն ն և բ ու ղ ա
զ ի Տ. Բ է յ լ ւ ա ջ ք ի Տ. Բ ա խ ու ա օ մ
մ ա ն Կ ա ր ծ ա կ ա ն, Կ ա ն ա յ ն և եր ե ն ա ն եր ի Տ,
Դ ր ա ն ա թ ի Է ա գ օ վ, Լ ի ա ի ն ջ ե մ և Վ, ե ռ
մ ի շ է մ լ ն եր ք լ ն Տ.:

2 որ եք շաբթի. Լիսից եղև Ռուզ-
մովսկի: Ներքին Հ., Շաէյմբօրսկի
կենտրոնական և կաշու. Հ., Սատուաճատու
բով կանանց Հիանալով իննների:

Հին Գ շ ա ր Թ ի Վ զ օ ր օ վ լ ն ն ր ա կ ա ն և
բ ժ ղ ա զ ի Հ, Բ օ տ ի ն և ա ն ց կ ա ն ա ն ց և ե ր ն
լ ա ն ն ե ռ ի Հ, Լ ի ս ի ց ե վ և Վ ե ր ա լ շ ե վ
ն ե ր ժ լ ն Հ, Ք ի ւ չ ա ր ե ա ն ց ս ի Ֆ ի լ ի ա ի և
ս ե տ ա կ ա ն օ ր ղ ա ն ն ե ռ ի Հ:

Ա ռ ր ւ ա թ . Գ ա ղ ր օ ն ա կ ի կանանց Հ ,
 Մ ի ն կ ե ղ ե Հ ի իրար զգիական Հ , Կ ր ա ն ո .
 գ լ ե ա գ օ ղ Լ Ի ի ն ի ց ե ղ ի ներքին Հ , Բ ա
 ի լ Լ ա օ ղ Դանիալաբարձական , կանանց Լ ե
 ի լ լ ա ն ի թ ի Հ , Ն ա ղ ի մ Բ օ ր ւ ա կ ի Լ Ա ա
 վ ա ծ ա ա ռ օ ղ Է ի ն ի թ ր ա կան Լ կաշու Հ ,

Բաբայի վ Ջրային և ներքին հ.։
Ծաբաթ Լիսիցի վ և Վերմիշև վ
ներքին հ., Բաբով կուրծքի հ., Նանկո-
վսկի վերնառան և կառու հ.։

Բացի այդ բժիշկ Վ. ԳՕՐՕՎ բժշկանոցի մեջ ընդունում է անվարձ աղքատ հիւանդներին ամենալին օր երեկոտան 4—6 ժամ:

Ի վիշտ է առաջիկա չորեքշաբթի օրերը առաջօրեան Գիյո միջև 11 ժամը ընդունում է իր տանը բժշկանոցի հիւանդներին Էսկորոհական բժշկութեան և կրօնի հ.

Համար: Բնակարանը գտնվում է Սերգիևվա-
կայա փողոցի վրա, Բալանդուրովի տանը:

Նորամենաբոյժ Սբրեխտ արքայապետ Հիւան-
դներին բժշկանոցի տոմսակով ընդունում է
ամենայն օր, ամենայն ժամանակ:

Բացի կիրակի օրերից ամենայն օր առա-
ւօտեան 9—11 ժամը բժշկանոցում լինում է
մանկաբարձ կլին հիւանդ կանանց ընդունելու
համար:

Բժշկանոցի դիրեկտոր Լխաթեմ:

ՈՒՆԻՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ԵԳՐՈՒ ԿԱՍՈՒՄՕԳ ԵՒ ԸՆԿ. յայտնում է առևտրական տան դործերով բոլոր հետաքրքրվածներին, որ դործերի ընդարձակելու ձևով այդ տան գլխավոր գրասենեակը օգոստոսի 1-ից կը տեղափոխվի Դժակիլի տան և յարկի Դանտիկայա փողոցի և Նրիվանկայա հրապարակի անկիւնի վրա: Տուրքերի և և մուտքերի սահմանաւ համար գրասենեակը հասարակ օրերում բաց է լինում առաւան 9 ժամից մինչև 2, իսկ կիրակի օրը 8—10 ժամ: Կնում է 1 և 2 փոխառութեան անկեր և ծախում է նրանց այն պայմանով, որ գինը 12 ամիսների ընթացքում հատուկ է: Այդ պայմաններով մի տոմսակ դնողը տարվայ ընթացքում մասն ունի տարածից 20 համարների, որոնք ցույց են տրված վկայականի մէջ չորս տիրաժների: Ցանձնարարեամբ դնում է և ծախում է մասնաւոր անձանց ամեն տեսակ անշարժ կայքեր, կովիւրով խախում է ապրանքներ և նիւթեր: Ծախում է տպված պայմանագիրներ, բնակարան, խանութներ և գետարի տեղեր քրէհով տալու համար: Տուրքերին մինչև նոր կարուիթիւնը միաքում է:

1) Պահելու համար մեկն է պահանջվել 4 1/2%, պայմանագր 5 1/2%, 2) տուրքերին 6 1/2%, 3) 5 1/2%, 9 ամսով 6 1/2%, 1 տարով 7 1/2%, 1 1/2 տարով 8 0/1/2, 2 տարով և աւելի 9: յս ընկերութեան 1 հազի պայ ունեցողներին մասնաւոր պայմանաւոր տուրքերին 9%: ժամաւորակով յայտնի անձին ավարտովութեամբ փող տալու ժամանակ աւանդ է մի ժամանակով 100%, մի արջի ժամանակով 90%):

Հետևյալ մանրամասն աղյուսակում ներկայացված են տվյալները, որոնք համապատասխանում են հետևյալ պայմաններին:

5-10 (2)

На Ворондовской Набережной, въ домѣ Г-жи Варламовой отдается въ наемъ квартира о 5 комнатахъ, съ кухнею, большою конюшнею и сараемъ. Объ условіяхъ спросить въ Тифлисской Городской Управѣ.

ԹԻՖԼԻՍԻ՝ ՊՐՈԳՆՈՒՆԱԶԻՄ ՎԵՐԱԶՅՐԱՆՆԵՐՈՒՄԻ
Հայոց ծխախոտի և մասնաւոր ուսումնական հաստատութիւններու մէջ ՏՏԱԲԻ զաստիճանաւթիւն արած մի
ներկայացման հետեւ իրենց 1-ին ցանկանաւ
է ՌԻՍԻՅԵՒՆ ՊԵՏՏՈՒՄԻ արտադրութեան
համար ՌԻՍԻՅԵՒՆ իրենց և ՌԻՍԻՅԵՒՆԻ
ԹԻՖԼԻՍԻ, ինչպէս իրենց հայրենի և զաւ
աւաններու: Տեղեկանալ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿԻՆ
ԷՆԶԻՄԱՆԵՐՈՒՄԻ ԴԻՎԱԿԱՆԱՅԻՆՆԵՐՈՒՄ:

2-22

ՄԻՆԱՍ ԿԻՒՂԱՏԱՆ, որ կանաթալ, ունի
 ՓԱՐԷ քաղաքում, ընդունում է ամեն տեսակ
 ԱՌԵՏԻՍԿԱՆ ՅԱՆՇԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՕ-
 միսի օնով կատարելու անյապաղ, ամեն
 նայն ճշտութեամբ, և զիմուժ է պ. պ. վա-
 ճառադատներին, առաջարկելով իր ծառայու-
 թիւնը:

Յուլիսի 1-ից ՎԱՐՇԱՎԱՍԿԱՅԱ ՊԵԿԱՐԵՆԱ-
ՅԻՆ ԿԻց ԿՐ ԲԱԳՈՐԾ ՍԵՆՏԱԿՆԵՐ, ԴՐԱՆԴ
ԿԱՐԻՆ ԿՐ ԸՆԴԻ ՍՈՍՆԱԿ ԿԱՖԻ, ԴՈՒՈՒԱԿ,
ԹԵՑ Ե ՆԱԴԻՐԱՆՈՒԾ ՀԱՆԴՐԱՅԻՆ ԴԱՆՊԱՆ
ԸՅՈՒՆ: 26—40

1—5

Дозволено Цензурою 21 Юля 1880 г. Тифлисъ.

Տպարան Ա. Ա. Միխայլով

Типографія А. А. Михельсона